

פרק 1

כינוס ישראל במצפה

מלחמה בפלשתים

מנהיגות שמאל

איור: מוביל בי-חמו

ספר שמאל-א

לא

טו

יב

ט

פרק ז

ד

א

עלה

שמאל

שמאל

הוד

ימי שמראל

(פרקים: ד-יב)

פרק ט-יב

המלכות שאול

פרידתו מהעם

תוכחה בענין המלך

פרק ח

העם מבקש מלך

התנגדות שמראל

משפט המלך

פרק ז

שמראל מכנס העם

במצפה והשיבה לה'

פלישתים תוקפים

ה' עוזר לישראל

על שמראל כנביא

כשופט וכמנהיג

פרק ד-ו

מלחמת אבן העזר

ותרצאותיה הקשות

הארזן בשבי

פלישתים

הארזן חוזר לישראל

תקציר פרק ז

הארון עובר מבית שמש לקריית יערים בפרק הקודם, אנשי בית שמש ביקשו לשלוח את ארון ה' לקריית יערים. פרקנו נפתח בהעלאת הארון לקריית יערים. הימצאות הארון בקריית יערים היא חיובית, מאחר שתקופה ארוכה עם ישראל עובד את ה'.

כינוס של כל ישראל במצפה שמואל מוכיח את העם על העבודה הזרה שבקרבם: "אם בְּכֹל לְבַבְכֶם אַתֶּם שֹׁבִים אֵל ה', הִסִּירוּ אֶת אֱלֹהֵי הַנֶּזֶר מִתּוֹכְכֶם". כפי שראינו בפרקים האחרונים, הרקע הוא מלחמה בלתי נגמרת של עם ישראל בפלישתים. בני ישראל מתקבצים למצפה, צמים ומתפללים לה: "וַיֹּאמְרוּ שֵׁם חֲטָאנוּ לָהּ".

מלחמה בפלשתים הפלישתים שומעים שעם ישראל התכנס במצפה, והם בטוחים שישראל עומדים לתקוף אותם בכל רגע. עם ישראל ירא מהפלישתים ופונה אל שמואל. שמואל אינו יוצא חמוש לקרב אלא מקריב קרבנות לה'. התוצאה לא איחרה לבוא: "וַיְרַעַם ה' בְּקוֹל גְּדוֹל בַּיּוֹם הַהוּא עַל פְּלִשְׁתִּים וַיְהִי עִנְיָנָם וַיִּנְגְּפוּ לִפְנֵי יְשׁוּרָאֵל". הפלישתים מפסידים במלחמה, ובהמשך גם חוזרות הערים של בני ישראל שנכבשו על ידי הפלישתים.

מנהיגות שמואל "וַיִּשְׁפֹּט שְׁמוּאֵל אֶת יִשְׂרָאֵל כָּל יְמֵי חַיָּו". שמואל מסתובב בכל הארץ ושופט את ישראל. כך נעשה שמואל למנהיג הבלתי מעורער של עם ישראל, עד הפרק הבא...

הארזן מגיע למנוחה זמנית לבית-אבינו בבגבעה שב'קרית-יערים' (א)

הערה: פסוק זה מהווה סיוס למסע הארזן מהפרק הקודם.

וַיָּבֵאוּ אֲנָשֵׁי קְרִית-יְעָרִים
וַיַּעֲלוּ אֶת אֲרֹן-ה' (מבית-שמש),
וַיָּבֵאוּ אֹתוֹ אֶל בֵּית-אֲבִינֹדָב בַּגְּבֵעָה
(שמו את הארזן ב'גבעה' אשר נמצאת בקרית-יערים),
וַיָּאֵת אֱלֹהֵיךָ כְּנֹן קִדְשֹׁךָ
(=זימנו אותו למשימה זו ע"י הפרשתו מכל טומאה וכד')
לְשַׁמֵּר אֶת אֲרֹן-ה'.

העם שב אל ה' (ב-ד)

וַיְהִי מִזֵּם יְשִׁיבַת הָאָרֶץ וּבָקְרִית - יְעָרִים,

וַיִּרְבוּ הַיְצִימוֹם, וַיְהִי־וּ 20 שָׁנָה:

הערה: לא ברור מה ארע לאחר 20 שנה או במשך 20 שנה ? כמה פירושים:

1. הכינוס במעפה המתואר בהמשך הפרק.
2. העלאת הארון לעיר-דוד בתחילת מלכותו של דוד, ראה שמ"ב פרק ו.
3. במשך כל אותם 20 שנה העם נהה אחרי ה' כמתואר בפס' הבא.

וַיִּפְדֵהוּ (=נמשכו) כָּל בְּיַת-יִשְׂרָאֵל אַחֲרֵי ה'.

שמואל מדרוך את העם לעבודת ה', כתנאי להצלה מפלשתים ובני"י שומעים (ג-ד)

שמואל מדרוך את העם (ג)

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל כָּל בֵּית-יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר: אִם כָּכָל-לְבַבְכֶם אִתָּם יָשִׁיבוּ אֶל ה':

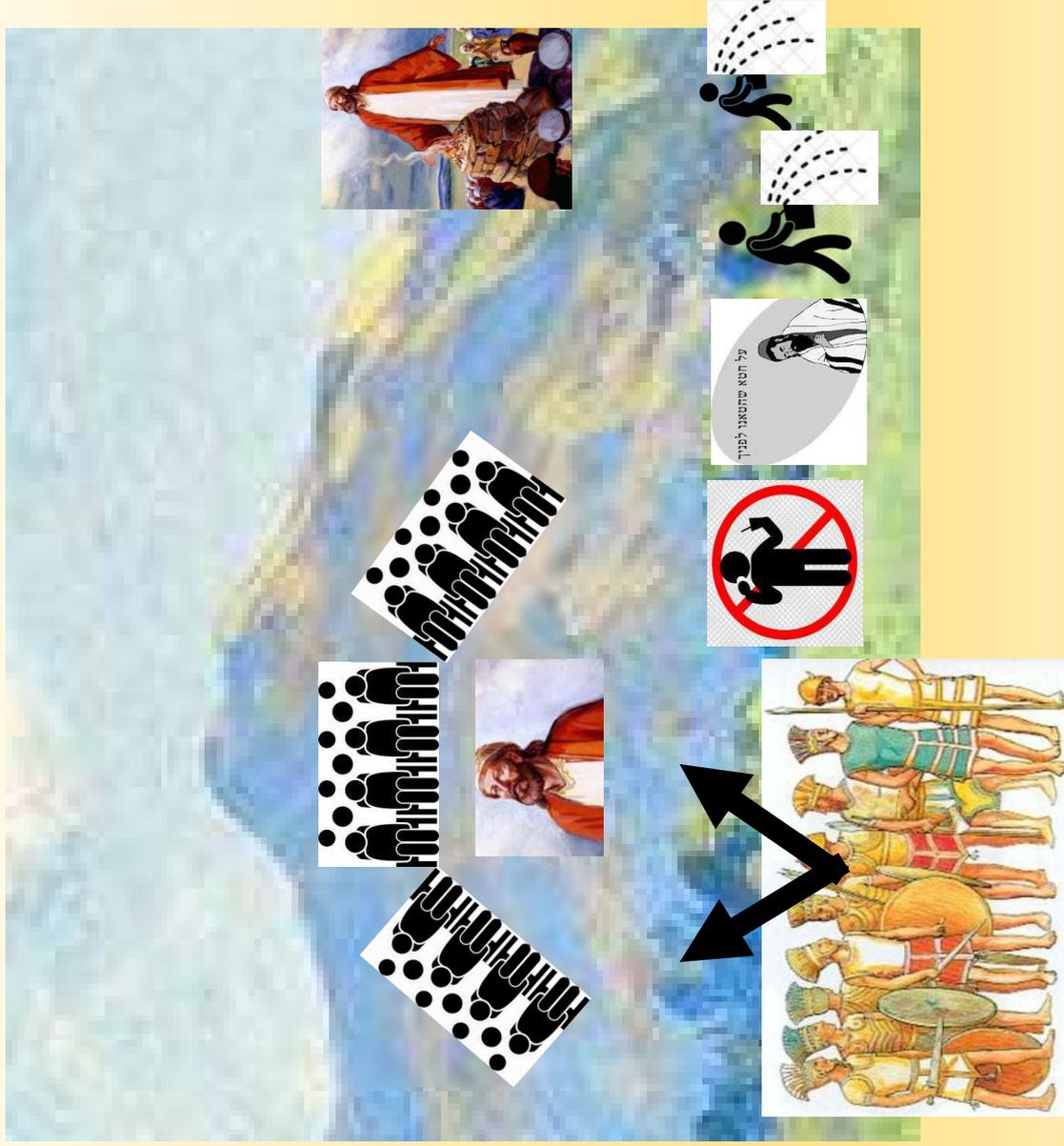
1. הֲסִירוּ אֶת אֱלֹהֵי-הַנֶּבֶךְ (=סלקו את הפסילים ואלילים שהיו בתוך הבתים) מִתּוֹכְכֶם, וְהִעֲשׂוּתָרוֹת (=אלות כנעניות).
2. וְהִכִּינוּ לְבַבְכֶם אֶל ה' (=כוונו מחשבותיכם אליו) וְעַבְדוּהוּ לְבָדוּ, וְיָצֵא אֶתְכֶם מִיַּד-פְּלִשְׁתִּים.

בני"י שומעים (ד)

1. וַיִּסְרוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת הַפְּעֻלִים (ביטוי כוללי לאלים כנעניים). וְאֵת הַעֲשׂוּתָרוֹת (ביטוי כוללי לאלות)
2. וַיַּעֲבְדוּ אֶת ה', לְבָדוּ.

הערה: "בעל" – לפי אמונת הכנעניים היה ראש האלים, אלוהי השמים והארץ. "עשותרות" – אלה כנענית ראשית.

מהכיבוס במצפה אל המלחמה מול פלשתים (זה-יב)

שמואל מכנס העם במצפה, מתפלל על ישראל (ה-1)

בני-ישראל

התקבצות: וַיִּקְבְּצוּ הַמִּצְפָּתָה

שפיכת מים: וַיִּשְׁאַבוּ מַיִם וַיִּשְׁפְּכוּ לִפְנֵי ה'

(הסבר: שפיכת מים היה אז כנראה מנהג מסוים בעבודת ה'. האדם היה שופך מים על הארץ ואומר לה: 'אני לפניך כמו המים הנשפכים שאין בהם כל תועלת, מתוודה, וכד'. יש הסברים נוספים, בכל מקרה מדובר על פעולת הכנעה לפני ה')

צום: וַיִּצְוֵנוּ בַיּוֹם-הַהוּא (צום בתנ"ך בא בד"כ בעת צרה גדולה)

וידוי: וַיֹּאמְרוּ יָשׁוּם: קָטַנְנוּ לָהּ'.

על הטט שהטאני לפנך

שמואל

וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל:

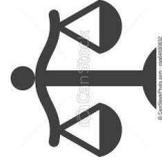
קִבְּצוּ אֶת כָּל-יִשְׂרָאֵל הַמִּצְפָּתָה,

וַאֲתַפֵּל בְּעַדְכֶם אֵל ה' (=אתפלל לה' שישלח לכם ויצילכם מיד הפלשתים).

הערה: "מצפה" – מקום גבוה העופה על האזור, באזור נחלת-בנימין.

12 ק"מ צפונית לירושלים, ליד רמאללה של היום. מקום זה היה מקום

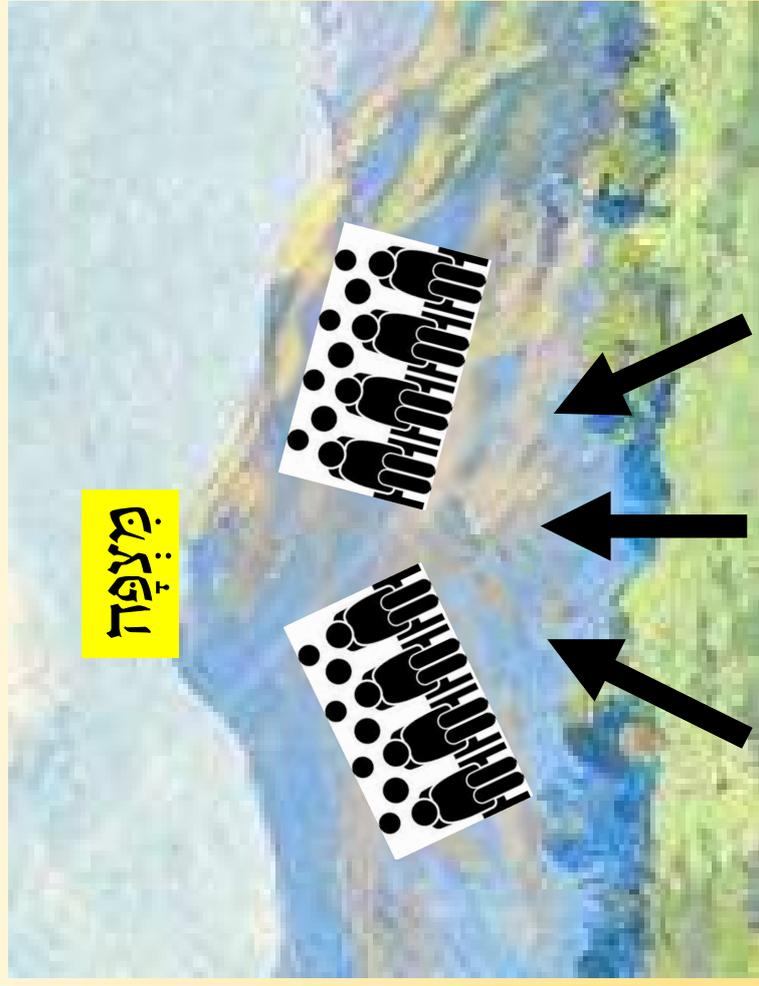
כינוס וגם מרכז דתי. גם בתקופת השופטים התכנסו שם בני".

וַיִּשְׁפֹּט שְׂמוּאֵל אֶת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בַּמִּצְפָּה.

(שפט בן אדם לחברו /או ערך תיקונים דתיים ומסוריים.)

פלישתים באים במצוק ממצוקי הפצחה סמליים (1)

מפקדי הפלשתים העלו את הפלשתים למחמה כי חשבו שהכניסו של ישראל במצפה נועד לצורך מחמה נגדם)

וַיִּצְרְפוּ פְּלִשְׁתִּים וַיָּבִיאוּ אֶת פְּלִשְׁתִּים לְמַחְמָה כִּי חָשְׁבוּ שֶׁהִכְנִינוּם

לְצִבְחָה יִשְׂרָאֵל וַיָּבִיאוּ אֶת פְּלִשְׁתִּים לְמַחְמָה נֹעֵד לְצֹרֶךְ מַחְמָה נִגְדָם

שמאאל זעק אל ה' (ט)

וַיִּזְעַק שְׂמוּאֵל אֶל ה'
בְּעֵד יְשׁוּאֵל.

וַיִּזְעַק שְׂמוּאֵל טִלְחָה – חָלַב אֶחָד

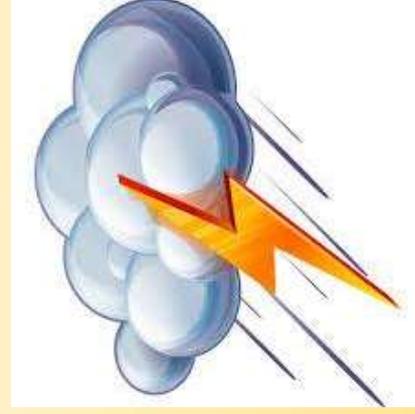
(=כבש צעור שעורד יונק חלב. הערה: לא מצאנו בתנ"ך קורבן דומה)

וַיַּעֲלֶהּ עוֹלָה כָּלִיל לַיהוָה (הטלה נשרף כולו כמו קורבן עולה).

וַיִּזְעַק שְׂמוּאֵל אֶל ה' בְּעֵד יְשׁוּאֵל.

הערה: בתקופת המקרא היו נוהגים לפני יציאה לקרב להקריב קורבן. מטרת הקורבן הייתה לרצות את ה' כדי שיעזור להם בקרב. דוגמא לכך – שאול שהקריב קורבן לפני המלחמה מול פלשתים, פרק יג)

מהממם זאת הפלשתים, הם ניגפים (י) ה' עונמה לשמואל

וַיַּעֲזֹבוּ ה' (בעת מפרטים איך ענה לו ה')

(באותה שעה ש:) וַיְהִי שְׂמוֹנָה עָלָה הַעֲלִי,

(אז:) וַפְּלִשְׁתִּים נָשְׂאוּ לְמַחְמָה בְּיִשְׂרָאֵל.

וַיִּרְעֹם ה' בְּקוֹל-גָּדוֹל בַּיּוֹם-הַהוּא עַל פְּלִשְׁתִּים

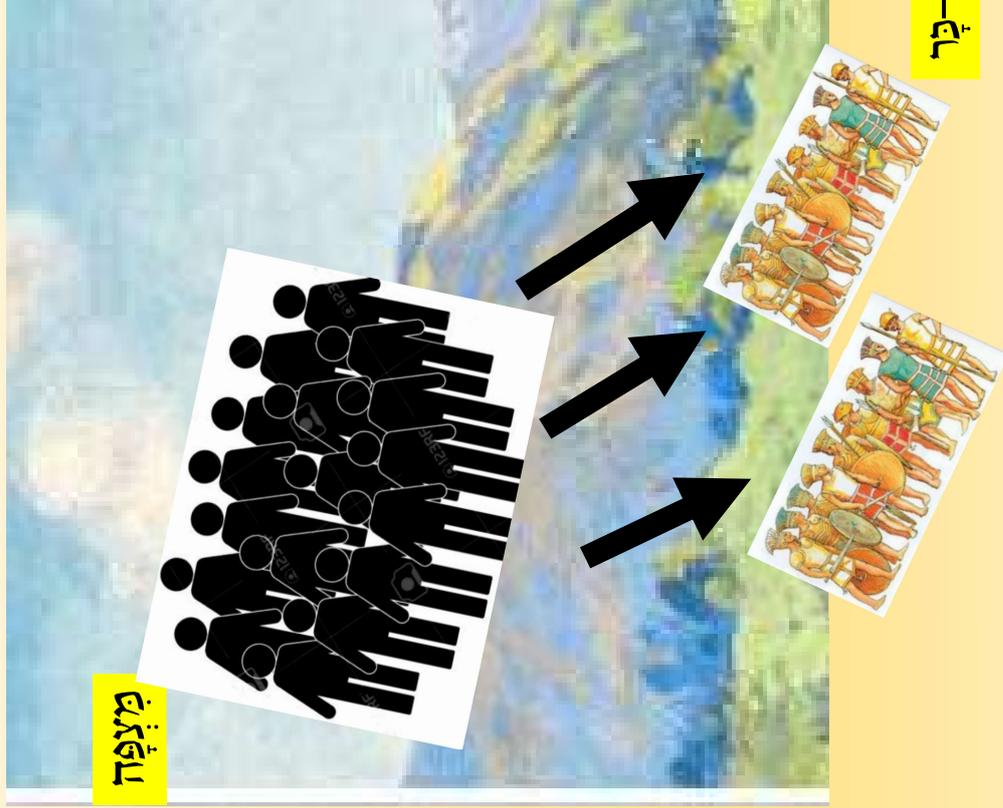
(=ה' עשה לפלשתים קולות חזקים כמו קולות של רעם)

וַיִּהְיוּ (=הקולות גרמו להם למצב של מחומה ופחד המשתק את עבאם)

וַיִּנְגְּפוּ יִשְׂרָאֵל

(הכתוב מדגיש "וינגפו" – פלשתים הפסידו לבני" בניגוד למלחמה הקודמת בפלשתים בפרק ה', שם ניגפו ישראל בידי הפלשתים)

המרחב אחר הפלשתים (יא)

וַיֵּצֵאוּ אֶת-יִשְׂרָאֵל מִן-הַמִּצְרַיִם,

וַיֵּצֵאוּ אֶת-פְּלִשְׁתִּים,

וַיֵּצֵאוּ אֶת-מִצְרַיִם לְבֵית-כָּר,

הערות:

1. בניגוד למלחמה הקודמת בפלשתים, פרק ד, שם הכו פלשתים בישראל "מכה גדולה מאד" כאן נאמר על ישראל: "ויכנס" את הפלשתים.
2. 'בית כר' הינו מקום לא ידוע כיום, אולי מקום שקשור לעם "הכרי" שישב בין ישראל לפלשתים, ראה שמ"ב פרק כ, כג)

שמאל (ב)

המדרג אור הפולחנים (א)

1. מצדו הימני הורגות כולותיו, כי ה' עם וכן נלשיות בישיא
2. בית ה' יתן משת יא ידע ביתו אפי' שותם קטנות ועל
"יפתי" שיתכן בני ישראל תלשיותו יואת שפי' ב' בית ב' כס'
ותיבתו
3. מצדו הימני הורגות כולותיו, כי ה' עם וכן נלשיות בישיא

מִצְרַיִם

וַיִּקְרָא אֶת שְׁמֹה: אֲבֹן-הַעֲזָרָה.
וַיֹּאמֶר: עַד-הַנְּהַה עֲזָרְנוּ ה'.

נָשָׂא

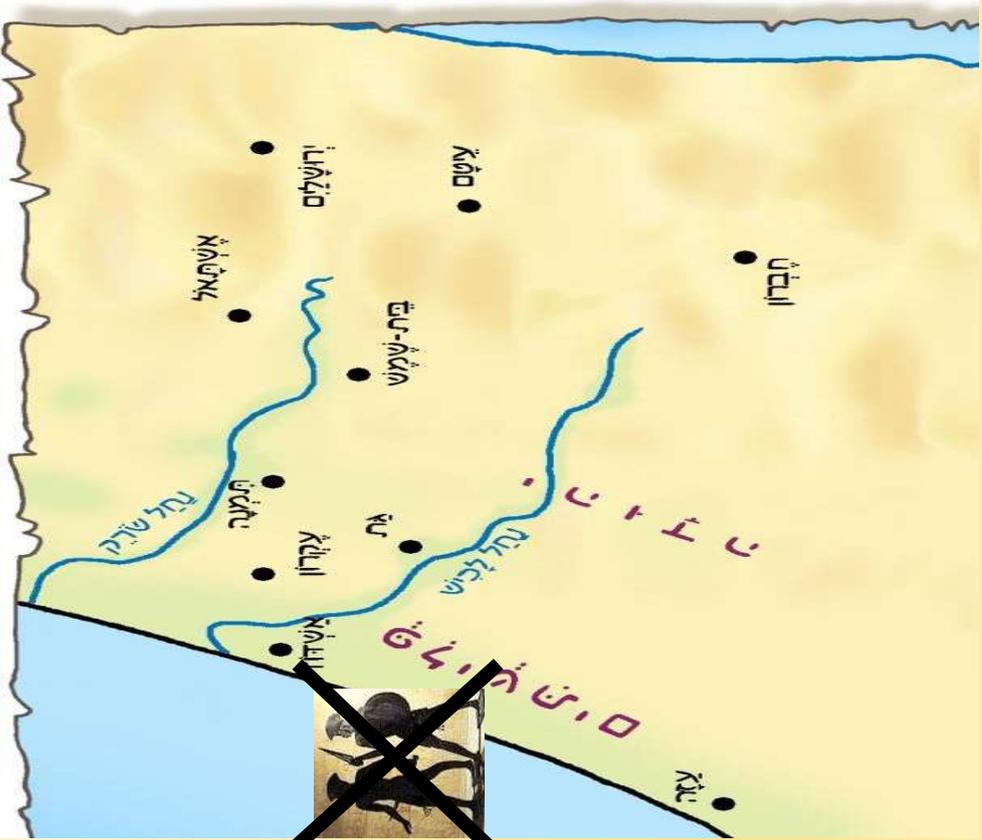
וַיִּקְרָא אֶת שְׁמֹה: אֲבֹן-הַעֲזָרָה.
וַיֹּאמֶר: עַד-הַנְּהַה עֲזָרְנוּ ה'.

(שון, = שם מקום, הוא קרוי כך, כי שם היה שון-סלע (עוק המלול או חד) ידוע שהיה סמוד למצפה)

וַיִּקְרָא אֶת שְׁמֹה: אֲבֹן-הַעֲזָרָה,
וַיֹּאמֶר: עַד-הַנְּהַה עֲזָרְנוּ ה'.

(=קריאת שם זה לאבן באה למעשה לחודיע לכל מי שרואה את האבן שעד מקום זה רדפו ישראל את הפלשתים, בגלל שה' עזר להם)

תוצאות המלחמה הכניעת פלשתים והשבת ערי ישראל (יז-יג) (יז-יג)

1. כינעת פלשתים (יג)

וַיִּכְנַעוּ הַפְּלִשְׁתִּים, וְלֹא יָסְפוּ עוֹד לְבוֹא בְּגִבּוֹל יִשְׂרָאֵל,
וַתְּהִי יַד-ה', בְּפִלְשְׁתִּים כָּל יְמֵי-שְׁמוּאֵל (בנווד ל"ד פלשתים" שהייתה כנגד ישראל)

שהייתה קודם למלחמת אבן העזר, ראה פס' ג'

הערה: בפרקים הבאים אנו עדיין רואים שפלשתים שולטים בישראל למרות ששמואל עוד חי.

יש המסבירים שכונת הפס', כאן למד שרוב ימי שמואל ומנהיגותו יד ישראל הייתה בפלשתים,

אך לעת זמנתו, פלשתים שוב חזרו לשלוט בישראל.

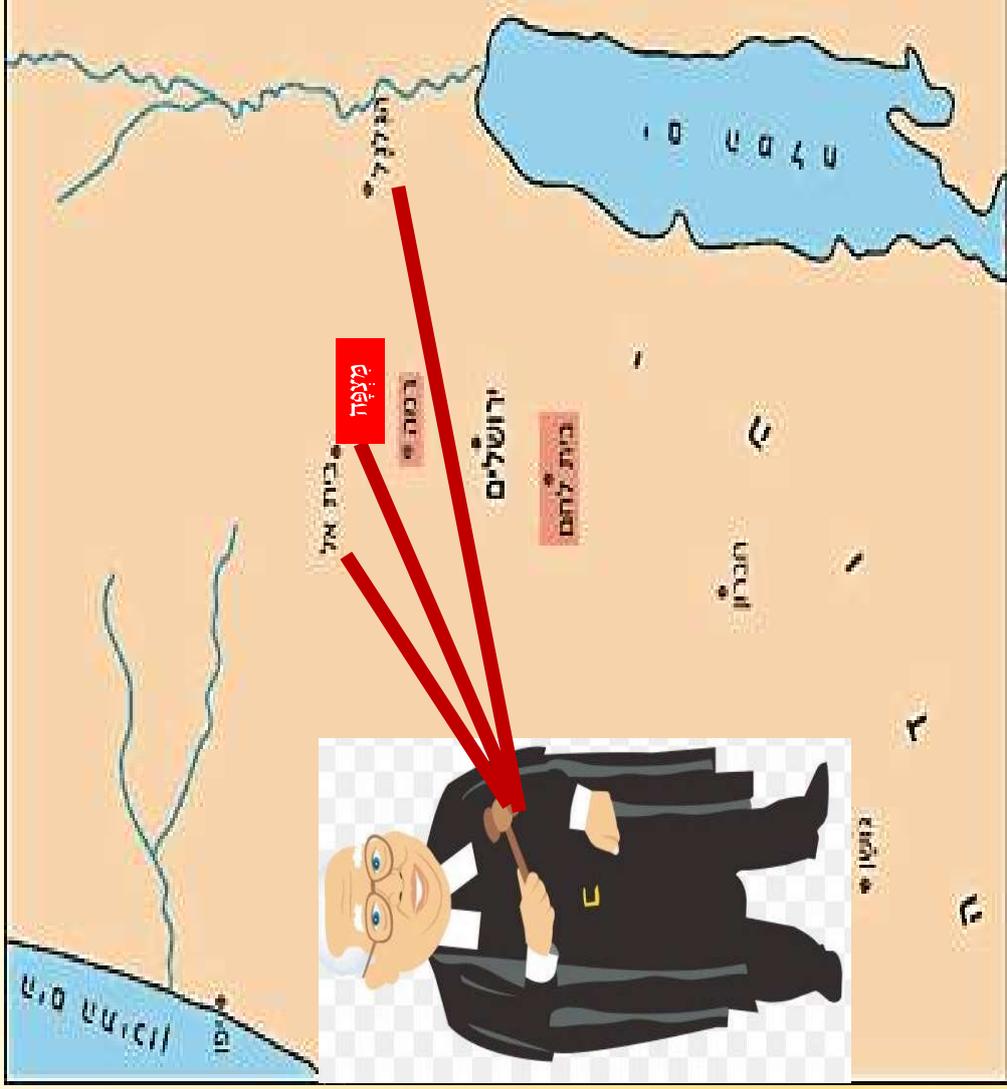
2. השבת הערים שולקחו פלשתים מישראל (יד)

וַתִּשְׁכַּנְהוּ הָעָרִים אֲשֶׁר לָקַחוּ פְּלִשְׁתִּים מֵאֶת יִשְׂרָאֵל לְיִשְׂרָאֵל, מֵעַקְרוֹן וְעַד גֵּת,
וְגַת גְּבֻלָן (=הגם את השטחים שמסביב לכל הערים שמעקרון ועד גת) הִעֲזִיל יִשְׂרָאֵל מִיַּד פְּלִשְׁתִּים.

3. שלום עם האמורי (יז)

וַיְהִי שְׁלוֹם בֵּין יִשְׂרָאֵל וּבֵין הָאֲמֹרִי
(("אמורי" = מדובר אולי על תושבים קדומים שישבו בין פלשתים לישראל).

שמראל לצאט כשזפט בירשראל לצאט (טו-טז)

וַיִּשְׁפֹּט שְׁמוּאֵל אֶת יִשְׂרָאֵל כָּל יְמֵי-חַיָּו.

מקומות שפיטתו (טו)

וְהָלַךְ מִדָּי שָׁנָה בְּשָׁנָה, וְסָבַב בַּיַּת-אֵל וְהִזְלִיל וְהַמְצִיחָה, וְשָׁפֵט אֶת יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל הַמְּקוֹמוֹת-הָאֵלֶּה.

הסבר: בהסתובבויות שלו בערים השונות הוא השיג כמה מטרות:
 1. הקל על התושבים המעוניינים במשפט.
 2. העלה את קרנו של השופט בעיני העיבור, ואת רמת השופט.

פעולותו בביתו ברמה (טז)

וּתְשַׁבְּתוֹ הָרְמָתָה (=לאחר הסתובבותו היה שב לעירו: 'רמה')
 כִּי-שָׁם בֵּיתוֹ, וְשָׁם: א. שָׁפֵט אֶת יִשְׂרָאֵל.
 ב. וַיִּכֶן-שָׁם מִזְבֵּחַ לַה'

(הכתוב נותן כאן מידע מקדים לסופר שאול המגיע לרמה' והיה אורח הכבוד בבמה של שמואל. בפרק ט,